

OVERWEGING LAATDIENST 7 DECEMBER 2025 Elisabeth en Maria

(Lucas 1 en 2, 1 Samuel 2:1-10)

Wat zagen we? Maria en Elisabeth ontmoetten elkaar. Twee vrouwen die volgens het verhaal op een wonderlijke manier zwanger waren geworden. Verhalen die pas lang na de dood van Jezus zijn opgeschreven, waarbij het in die tijd niet belangrijk was of het feitelijk precies zo was gegaan. Nico ter Linden schreef dat grote koningen en keizers wel vaker een wonderlijk geboorteverhaal kregen.

Het spel over hun ontmoeting eindigde met het zingen van het Magnificat. Wij kennen dat als het Maria Magnificat... maar was het wel Maria die zong? Marius de Geus (schriftgeleerde) ontdekte en onderbouwde dat de woorden: 'En Maria sprak: Mijn ziel maakt groot de Heer' (Lucas 1:46) ook vertaald zouden kunnen worden als: 'En zij (Elisabeth) sprak: "Maria! Mijn ziel maakt groot de Heer."' Maria spreekt dan niet, maar *wó*rdt aangesproken. Dat Elisabeth het Magnificat zong, past bovendien veel beter bij de overeenkomstige situatie van de onvruchtbare Hanna, in 1 Samuël 2:1-10, ook een lofzang, waar het Magnificat een zeer grote gelijkenis mee vertoont. Ik ga in deze uitleg mee.

Elisabeth, op hoge leeftijd *tó*ch nog zwanger geworden. Haar situatie van kinderloosheid en vernedering is *zéér* verwant met die van Hanna: nadat Hanna een zoon heeft gekregen bezingt zij God, (1 Samuel 2:1-10), die omziet naar wie vernederd is, en die alles omkeert: wie hoog is wordt vernederd, en wie vernederd is wordt verhoogd. Want wat betekende het, in die tijd, in die cultuur, om onvruchtbaar te zijn? Dat was *méér* dan een groot, persoonlijk, ongelukkig, verdrietig lot. Het was *óók* een uitermate vernederende sociale positie. In Bijbelse verhalen kwam het vaak voor dat vrouwen geen kinderen konden krijgen, bijv. bij Sara, Rachel. Onvruchtbaarheid werd gezien als een schande, te wijten aan de vrouw, op zijn best gezien als door God vergeten zijn, maar ook wel als straf van God. Als God *dé*ze vernedering ziet, en met een wonderlijke geboorte omkeert, krijgt het kind in de Bijbelse verhalen vaak een bijzondere roeping. *Zó* ook hier.

Waar Zacharias met stomheid geslagen wordt, omdat hij niet kan geloven, belichaamt Elisabeth haar individuele verhaal van opheffing van die vernedering als het omzien van God naar wie vernederd worden. En zij verwacht daarin dus ook een omkeer in *á*lle vernedering door de heersende grootmachten van haar tijd, en in *á*lle tijden, ooit, en opnieuw, en *nóg*, in het voetspoor van de oudtestamentische Hanna.

We zongen het Magnificat aan het eind van het spel in een hertaling van Janet Delver. En wat in die hertaling ook opvalt, is dat niet het woord 'nederig' wordt

gebruikt. In het Griekse staat er namelijk 'tapeinosis,' wat zowel 'nederigheid' als 'vernedering' kan betekenen. Maar dan wordt het lied misverstaan als een lofzang op de nederigheid! Dat vond (en vindt men nog vaak) kennelijk een mooie eigenschap voor vrouwen. Maar de vertaling 'vernedering' past veel beter. Het hele Magnificat ademt net als het loflied van Hanna een felheid, en een omkering van verhoudingen: wellustige machthebbers worden van hun troon gestoten, verlaagd, terwijl vernederden verhoogd worden.

Wat hebben we nog meer gezien in het spel, nu bij Maria: in het spel vertelde ze dat ze iets uit te leggen had aan Jozef, en zodra haar zwangerschap zichtbaar zou worden, óók aan haar hele omgeving. Een jong meisje, beloofd aan Jozef, blijkt ineens zwanger te zijn. Dat betekende dat zij groot gevaar liep gestenigd te kunnen worden (Deuteronomium 22:23-29). En wanneer wordt een zwangerschap zichtbaar? Dan zou die opmerking dat Maria na drie maanden naar Elisabeth ging misschien eerder te maken hebben met dat Maria en de vrucht daar veilig zouden zijn. (Maria de Groot). En mogelijk is het dan ook niet zo toevallig dat zij na 6 maanden weer terugging, want dan mocht een vrouw niet meer gestenigd worden, omdat het kind dan levensvatbaar was en niet gedood mocht worden.

Naast deze persoonlijke dreiging is er ook nog de bezetting door de Romeinen. Pinchas Lapide beschrijft in zijn boekje hoe Nazareth een broeinest was van de opstand tegen de Romeinen, hoe de Romeinse belastingheffing op genadeloze afpersing en roofzucht berustte, die ze vrede durfden te noemen (PAX ROMANA), en hoe Jozef en Maria vermoedelijk moesten vluchten. Ook het verhaal van Maria is zo veel méér dan alleen haar individuele geschiedenis. Ze stond midden in haar tijd, in de al zo vaak vastgelopen geschiedenis van een onooglijk volkje, en met hen verwachtte zij de Messias, een figuur van Godswege, die een omkeer, en redding en bevrijding van de Romeinen zou brengen, en het Rijk Gods zou doen aanbreken.

Zó ging ze op weg naar Elisabeth, en ontmoetten Maria en Elisabeth elkaar. Geen wonder dat daar een enorme vonk van herkenning en verwachting overspringt. Vól verwachting van een ander soort wereld. Zó klonk het Magnificat. Een lofzang op de omkering van verhoudingen. Hoe bemoedigend voor ons ook, in onze tijd. Waar steeds méér groepen mensen vernederd worden, waar politieke leiders het recht verkrachten, zondebokken zoeken, en waar het grote geld het steeds meer voor het zeggen heeft.

Het vraagt van ons om geloof, om hoop, om ons geloof te delen en te leven uit diezelfde verwachting dat er een nieuw begin kan komen, om elkaar te ontmoeten, en ons niet gewonnen geven. Om met hart en ziel, met droom en

daad, met elkaar te doen wat wij kunnen: het tegenverhaal leven, van verbinding en vrede, recht doen aan wie weggezet en vernederd worden, tot zondebok gemaakt, en om valse verhalen tegen te spreken. Vol van verwachting geen andere God aanbidden dan die God van omkeer, die steeds opnieuw omziet naar wie onderop liggen. Uit te zien naar die ándere toekomst, en die samen tegemoet te leven.

De Volkskrant van 18 november 2025 deed enkele weken terug verslag van een proces tegen de mensensmokkelaar W., die vluchtelingen verkrachtte, afperste, en mensonterend behandelde. Bij dat proces vertelde een Eritrese getuige dat hij door W.'s toedoen na alle vernederingen in Libië op een waardeloos schip op de Middellandse Zee dobberde. Hij wilde de moed opgeven en dacht; we gaan hier na álle vernederingen allemaal dood. Een vrouw aan boord bleek de Lofzang bij zich te hebben. 'Voor God is niets onmogelijk' zei ze tegen hem. 'Sta op en doe wat, jij kunt het!' En dus begon hij maar. 'De mensenmassa begon met mij mee te zingen', vertelde hij verder in de rechtbank bij het proces tegen de mensensmokkelaar. 'Door de kracht van God bleven wij beschermd totdat de grote boot kwam. We staken veilig de zee over.'

Een beter verhaal over de kracht van deze lofzang heb ik niet, en dat vond ik dus zomaar in de krant, enkele weken voor deze viering. Blijven kiezen voor leven. Blijven ontmoeten. Blijven doen wat wíj kunnen. Blijven zingen dus! Liedje dat we niet kunnen laten onder het gaan, zo prachtig verwoord in de hertaling van Oosterhuis.

Gerrie Huiberts